

Ivan Koprek (uredio), *Ljudska prava, čovjekovo dostojanstvo. Filozofsko-teološka promišljanja*, Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove 1999., Biblioteka Obnovljenog života – 31, 230 str., 24 cm.

Dok nas, s jedne strane, još obavija slavlje 50. obljetnice proglašenja *Opće deklaracije o ljudskim pravima*, s druge strane, uši nam se i oči putem sredstava društvenoga priopćivanja, a ne rijetko i vlastitim iskustvom, pune vapajem za očuvanje ljudskih prava i čovjekova dostojanstva. Sedam autora u devet napisa knjige o kojoj je riječ, pokušavaju nam dati uvid u nastojanja crkvenih i društvenih pravdoljubaca i čovjekoljubaca od tog 10. prosinca 1948. godine kad je čovječanstvo dobre volje obradovala ta čuvena Deklaracija. Stoga je urednik naše knjige Ivan Koprek, odmah nakon Predgovora Stjepana Kušana, kao na svojevršno pročelje stavio upravo Deklaraciju s njezinih 30 članaka kojima je pravdoljubivi svijet pokušao zaštititi čovjeka i njegovo dostojanstvo.

Većina članka objelodanjena je tijekom posljednjih dvadesetak godina (i to ponajviše u časopisu *Obnovljeni život*), ali poruka svakog pojedinog i danas je više nego aktualna, upravo kao što je, na žalost, aktualno i neprestano kršenje ljudskih prava, u svoj dosjetljivosti »mrzitelja čovjeka« i »lašca od početka«, kako to zlo imenuje Biblija.

Slijedeći raspored članaka kako ih naša predstavljena knjiga donosi, tu su: Pravni poredak i postanak Opće deklaracije o ljudskim pravima (I. Koprek), Ljudska prava u međunarodnim dokumentima (V. Bajsić), Temelj ljudskih prava u međunarodnim dokumentima (I. Macan), Čovjek i njegovo dostojanstvo. Razmišljanje o ljudskim pravima (I. Macan), Čovjek i dostojanstvo. Je li u govoru o ljudskom dostojanstvu opravdan Sin-

gerov prigovor »specijesizma«? (I. Koprek), Katolički moral i ljudska prava (I. Fuček), Biblijsko-teološke refleksije o ljudskim pravima (E. Hamel), Čovjekova prava u naučavanju Ivana Pavla II. (B. Duda), U poštivanju ljudskih prava tajna je pravoga mira (Ivan Pavao II.).

Knjiga na kraju donosi i vrijedno Kazalo pojmova.

Koprek u svom prvom članku uz povijest nastanka Opće deklaracije, koji će mnogima biti zanimljiv, donosi i vrijedan uvid u filozofiju o ljudskim pravima, te problematiku naravnoga prava i zakona, posebice u odnosu prema ljudskim pravima, ne izostavljajući ni Crkvu i njezin odnos prema ljudskim pravima.

Bajsić je već 1983. godine upozorio na brojnost međunarodnih dokumenata o zaštiti ljudskih prava i opasnosti koja iz toga izvire. U tadašnjih trideset pet godina od Opće deklaracije, čovječanstvo je bilo doseglo više od 80 deklaracija i ugovora, što u prvi plan stavlja pitanje: što se *sada* time želi postići? Bajsićev članak i odgovara na to pitanje, donoseći uvid u najvažnije dokumente i njihov nastanak, a sve zaključuje riječju o tome što čini Crkva.

Macan u svom prvom članku o temelju ljudskih prava u međunarodnim dokumentima iznalazi osnovicu na kojoj počivaju zahtjevi o čovjekovim pravima i objašnjava neke najopćenitije pojmove u vezi s pravom uopće. A u svom drugom članku iz 1992. godine o čovjeku i njegovu dostojanstvu ističe da je dobro da se u naše vrijeme govori o ljudskim pravima, jer: »Nisu, naime, daleko vremena kad je i samo spominjanje ljudskih prava, a pogotovo upozoravanje na njihovo kršenje bilo pogibeljno, a često su njihovi pobornici bili i pozivani na sudove, što se događalo i u našoj zemlji« (str. 79). U tom svjetlu odgovara na pitanje: Što je ljudsko dostojanstvo?, Što su ljudska prava?

Koprek se u svom drugom članku o čovjeku i njegovu dostojanstvu pita o opravdanosti Singerova prigovora »specijesizma« unutar govora o ljudskom dostojanstvu. Izraz »specijesizam« kovanica je Ricarda Rydera iz g. 1975., a australski filozof Peter Singer preuzeo ga je u značenju iskrivljenog oblika humanizma. Specijesizam je, prema njemu, na neki način, rasizam životinjske vrste »čovjek«. Stoga Singer predlaže da sljedeći korak u svladavanju rasizma i uspostavljanju univerzalnoga morala i etike jednakosti, mora biti svladavanje specijesizma. Zalaže se za prava životinja i uspostavljanje drukčijeg čovjekovog odnosa prema njima. Autor članka ukazuje na pogrešnost i nekonzistentnost Singerove etike koja »gubi iz vida temeljno, praktično relevantno određenje čovjeka te da stoga – u društvenom kontekstu djelovanja – pridonosi ugrožavanju čovjekova 'dostojanstva'« (str. 112).

Fuček u svom članku o odnosu katoličkog morala i ljudskih prava iznosi da »humana personalistička etika kao i katolička personalistička moralna teologija sjedište ljudskih prava i sloboda otkriva u naravi dostojanstva ljudske osobe« (str. 113). Te tvrdnje, oslanjajući se na prvoklasne izvore, nastoji osvjetliti prikazujući njihovu povijest, rascvat u međunarodnim i crkvenim dokumentima, antropološke temelje, s određenom klasifikacijom u razlikama u dvjema kulturama, te u hipotezi o »novim« ljudskim te »životinjskim« pravima.

U osvjetljavanju ljudskih prava, Hamelov članak nastoji donijeti biblijska utemeljenja i teološka promišljanja o čovjeku stvorenu na sliku Božju.

Duda u svom članku o čovjekovim pravima u naučavanju pape Ivana Pavla II. obuhvaća njegove prve četiri godine pontifikata, od 16. listopada 1978. do istog dana 1982. godine. Time su obuhvaćeni svečani govori u raznim prigodama

(primjerice, nastup u papinsku službu, poruka za Dan mira), nagovori (četiri božićna) i sl. Tu su i učiteljske enciklike i pobudnice kao što su *Redemptor hominis*, *Laborem exercens* te *Familiaris consortio*. Duda ističe da se može govoriti o papinim velikim ili malim tekstovima, ali uvijek o značajnim. Papa je u zalaganju za čovjekova prava, doslovce, neumoran i tu ne izostavlja nijednog čovjeka, pa ma kojoj životnoj dobi ili staležu pripadao.

Knjiga, s(p)retno završava porukom Ivana Pavla II. koju je za Svjetski dan mira, 1. siječnja 1999. godine uputio svijetu pod naslovom *U poštivanju ljudskih prava tajna je pravoga mira*. Za tim mirom čezne sav pravdoljubivi svijet, i dobro je da barem ovako na papiru imamo, na jedno mjesto sabrana promišljanja o tom temelju ljudskoga dostojanstva i života na zemlji.

Knjiga koju predstavljamo, objelodanjena tjedan dana uoči 51. obljetnice *Opće deklaracije o ljudskim pravima*, ako ništa drugo, svjedoči da je čovjek, unatoč svemu, pa i sebi samome, ustrajan u traženju i promicanju ljudskih prava i svoga dostojanstva, a u našem podneblju donekle ispunjava onaj popriličan nedostatak takve literature.

Katica KNEZOVIĆ